

Vol. 55, núm. 2 (JULIOL 2024) ISSN: 0079-8215 EISSN 2339-9171

PYRENAE

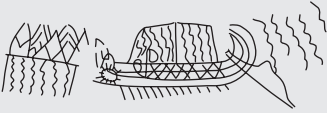
55•2/2024

REVISTA DE PREHISTÒRIA I ANTIGUITAT
DE LA MEDITERRÀNIA OCCIDENTAL
JOURNAL OF WESTERN MEDITERRANEAN
PREHISTORY AND ANTIQUITY

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

SECCIÓ DE PREHISTÒRIA
I ARQUEOLOGIA
UNIVERSITAT DE BARCELONA
BARCELONA, 2024

PYRENAE

REVISTA DE PREHISTÒRIA I ANTIGUITAT DE LA MEDITERRÀNIA OCCIDENTAL
JOURNAL OF WESTERN MEDITERRANEAN PREHISTORY AND ANTIQUITY

SECCIÓ DE PREHISTÒRIA
I ARQUEOLOGIA
UNIVERSITAT DE BARCELONA

www.pyrenae.com

COMITÈ EDITORIAL / EDITORIAL BOARD
pyrenae@ub.edu

INTERCANVIS I SUBSCRIPCIONS /
EXCHANGES AND SUBSCRIPTIONS
Pilar García-Argüelles
pyrenae.intercanvis@ub.edu

INFORMACIÓ I VENDES /
INFORMATION AND SALES
pyrenae.intercanvis@ub.edu

ADREÇA POSTAL / ADDRESS
C/ Montalegre, 6
E-08001 Barcelona

© Edició, Universitat de Barcelona, 2024
© Textos, els/les autors/es, 2024

SJR SCIMAGO Classics Q1, Archaeology Q2
SCOPUS
ERIH PLUS
ANEP B
CARHUS Plus+ A
CIRC A (CC Hum), B (CC SS)
MIAR

RCUB Revistes científiques
de la Universitat de Barcelona

FONTS DE FINANÇAMENT
Universitat de Barcelona
Secció de Prehistòria i Arqueologia
del Departament d'Història i Arqueologia
Comissió de Recerca de la Facultat
de Geografia i Història
Vicerektorat de Relacions Institucionals,
Comunicació i Política Lingüística

PRODUCCIÓ EDITORIAL
Albert Rubio

PRODUCCIÓ EDITORIAL ONLINE I ESPAI WEB
Josep Socorregut, Sistemes
de Gestió de Patrimoni, SCCL

DISSENY I MAQUETA
Natàlia Arranz

IMPRIMEIX
Gramagraf

Dipòsit legal: B-5732-1966

vol. **55**, núm. **2** (juliol 2024) ISSN: 0079-8215 E-ISSN: 2339-9171 DOI: 10.1344/Pyrenae

EDITOR / MANAGING EDITOR

Gisela Ripoll, Universitat de Barcelona (ES)

EDITORS ADJUNTS / ASSOCIATED EDITORS

Xavier Aquilué, Museu d'Arqueologia de Catalunya / Centre Iberia Graeca (ES)

Jordi Nadal, Universitat de Barcelona (ES)

CONSELL DE REDACCIÓ / ADVISORY EDITORS

Jelena Behaim, Universitat de Barcelona (ES)

Ana Delgado, Universitat Pompeu Fabra (ES)

Martin Galinier, Universitat de Perpignan (FR)

Juan Francisco Gibaja, CSIC Barcelona (ES)

Mathieu Langlais, CNRS - Universitat de Bordeaux (FR)

Josep Maria Palet, Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ES)

Alessandra Pecci, Universitat de Barcelona (ES)

Daniel Rico Camps, Universitat Autònoma de Barcelona (ES)

CONSELL ASSESSOR / EDITORIAL BOARD

Rosa Maria Albert, Institutí Catalana de Recerca i Estudis Avançats/Universitat Autònoma de Barcelona (ES)

Diego Angelucci, Università degli Studi di Trento (IT)

Michael Barton, Arizona State University (US)

Manuel Calvo Trias, Universitat de les Illes Balears (ES)

Eduardo Carrero, Universitat Autònoma de Barcelona (ES)

Josep M. Fullola i Pericot, Universitat de Barcelona (ES)

Ignasi Grau Mira, Universitat d'Alacant (ES)

Josep M. Gurt i Esparraguera, Universitat de Barcelona (ES)

Vassilis Kilikoglou, NCSR Demokritos (GR)

Claire Manen, Université Toulouse-Jean Jaurès (FR)

Francisco Marco Simón, Universidad de Zaragoza (ES)

Nicholas Márquez-Grant, Cranfield University (UK)

Alejandro Martínez Pérez-Pérez, Universitat de Barcelona (ES)

Marcos Martín Torres, University of Cambridge (UK)

Rosa Plana Mallart, Université Paul-Valéry Montpellier (FR)

Leonor Peña Chocarro, CSIC (ES)

Alistair Pike, University of Southampton (UK)

Fernando Quesada Sanz, Universidad Autònoma de Madrid (ES)

Joan Ramon Torres, Consell d'Eivissa (ES)

Arlene Rosen, University of Texas at Austin (US)

Robert Sala Ramos, Institut Català de Paleoeologia Humana i Evolució Social (ES)

Claire Smith, Flinders University (AU)

Pier Giorgio Spanu, Università degli Studi di Sassari (IT)

Peter Van Dommelen, Brown University (US)

Isabel Velázquez, Universidad Complutense de Madrid (ES)

Valentín Villaverde Bonilla, Universitat de València (ES)

Philipp Von Rummel, Deutsches Archäologisches Institut (DE)

João Zilhão, Universidade de Lisboa (PT)

Sumari / Summary

Articles / Articles

- 9-37 Noves dades arqueometal·lúrgiques de la fase del Bronze final i primera Edat del Ferro a la cova de Can Sadurní (Begues, Baix Llobregat) / Nuevos datos arqueometalúrgicos de la fase del Bronce final y Primera Edad del Hierro en la cueva de Can Sadurní (Begues, Baix Llobregat) / New archaeometallurgical data of the late Bronze Age and early Iron Age phase from the Can Sadurní cave (Begues, Baix Llobregat)
Gerard Fernàndez Molina i Manuel Edo Benaiges
- 39-63 El escarabeo egipcio de la Dinastía XXVI procedente de la necrópolis del Toro (Alcubillas, Ciudad Real): contexto arqueológico e interpretación / L'escarabeu egipci de la Dinastia XXVI procedent de la necròpolis del Toro (Alcubillas, Ciudad Real): context arqueològic i interpretació / An Egyptian Scarab of the XXVI Dynasty from the necropolis of El Toro (Alcubillas, Ciudad Real): archaeological context and interpretation
José Luis Fuentes Sánchez, Luis Benítez de Lugo Enrich, María José López-Grande, Francisca Velázquez Brieva, María Benito Sánchez, Pilar Mata Tutor, Alexandra Muñoz García, Victoria Peña Romo y Alfredo Mederos Martín
- 65-89 Un nuevo ejemplo del *Retorted Painter*: la cràtera de campana de la necrópolis ibèrica de Alarcos III (Poblete, Ciudad Real) / Un nou exemple del *Retorted Painter*: la cratera de campana de la necròpolis ibèrica d'Alarcos III (Poblete, Ciudad Real) / A new example from the *Retorted Painter*: the bell-krater of the iberian necropolis of Alarcos III (Poblete, Ciudad Real)
Pedro Miguel-Naranjo, M.^a del Rosario García Huerta, David Rodríguez González, Francisco Javier Morales Hervás y Miguel Àngel Rodríguez-Rabadán

- 91-118 Nuevas lecturas sobre el proceso histórico de *Iliturgi* (Mengíbar, Jaén). Análisis de una ocupación rural de época ibérica tardía (siglos II-I a. C.) / Noves lectures sobre el procés històric d'*Iliturgi* (Mengíbar, Jaén). Anàlisi d'una ocupació rural d'època ibèrica tardana (segles II-I aC) / A new interpretation of the historical process of *Iliturgi* (Mengíbar, Jaén). Analysis of a Late Iberian rural occupation (2nd-1st century BC)
Carolina Castuera Bravo, María Isabel Moreno Padilla y Mario Gutiérrez Rodríguez
- 119-148 La organización fiscal del litoral malacitano en época romana: una hipótesis a partir de sus infraestructuras portuarias y su evolución comercial / L'organització fiscal del litoral malagueny en època romana: una hipòtesi a partir de les infraestructures portuàries i l'evolució comercial / The fiscal organisation of the Málaga coastline in Roman times: a hypothesis based on its port infrastructures and commercial evolution
Francisco Marfil Vázquez
- 149-163 Nuevas aportaciones a la epigrafía de la Granada romana. Del texto arqueológico al análisis digital / Noves aportacions a l'epigrafia de la Granada romana. Del text arqueològic a l'anàlisi digital / New contributions to the epigraphy of Roman Granada. From archaeological text to digital analysis
Alexis Maldonado Ruiz, María López Castillo, Justo Francisco Sol Plaza, Pablo Ruiz Montes y Carmen María Ruiz Vivas
- 165-183 El relieve romà de Xàbia (la Marina Alta, Alacant). Una proposta d'interpretació / El relieve romano de Xàbia (la Marina Alta, Alacant). Una propuesta de interpretación / The Roman relief of Xàbia (la Marina Alta, Alacant). A proposal for its interpretation
Ferran Arasa i Gil
- 185-212 Sobrevivir al 711: anàlisi arqueològic de les esglésies d'època visigoda de Santa Coloma y Ventas Blancas (La Rioja) / Sobreviure al 711: anàlisi arqueològica de les esglésies d'època visigoda de Santa Coloma i Ventas Blancas (La Rioja) / Surviving 711: archaeological study of the Visigothic churches of Santa Coloma and Ventas Blancas (La Rioja)
Carmen Alonso-Fernández y Javier Jiménez-Echevarría

Ressenyes / Book Reviews

- 215 Daneil García Rivero (coord.), *Actas del VII Congreso sobre Neolítico en la península ibérica*
F. Xavier Oms
- 218 Linda R. Gosner and Jeremy Hayne (eds.), *Local Experiences of Connectivity and Mobility in the Ancient West-Central Mediterranean*
Judith Muñoz-Sogas

- 222 **Ignacio Grau Mira, Jaime Molina Vidal, Julia Sarabia-Bautista y Daniel Mateo Corredor (eds.)**, *Paisajes romanos en el sur de la Provincia Tarraconense. Análisis arqueológico de la estructura territorial y el modelo socioeconómico*
Jesús Bermejo Tirado
- 227 **Eleonora Voltan**, *Picta Nilotica Romana. L'elaborazione e la diffusione del paesaggio nilotico nella pittura romana*
Lara Íñiguez Berrozpe
- 229 **Pedro Mateos Cruz (ed.)**, *La cavea del teatro romano de Mérida*
Jacinto Sánchez Gil de Montes
- 235 **Ana María Bejarano y Macarena Bustamante-Álvarez (eds.)**, *La Casa del Mitreo de Augusta Emerita*
Ada Cortés Vicente
- 240 **Javier Arce y Gisela Ripoll**, *Hispania en la Antigüedad tardía. Continuidad y transformación (siglos IV al VIII)*
Francesc Rodríguez Martorell
- 243 **Peter Brown**, *Journeys of the Mind. A Life in History*
Javier Arce